

Relevans för undervisning om sexualitet, samtycke och relationer i grundskolans årskurser 7–9 och den anpassade grundskolans årskurser 7-9

Detta material är relevant för undervisningen om **sexualitet, samtycke och relationer** i grundskolans årskurser 7–9 och den anpassade grundskolans årskurser 7-9.

Nedan presenteras de delar av läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr22) samt läroplanen för anpassade grundskolan (Lgra22) som materialet från **ChildX** stödjer.

Elevmaterialet från ChildX inkluderar en film om sexuellt utnyttjande mot ersättning samt tillhörande övningar. I tillägg till detta finns vägledande material för yrkesverksamma.

The image displays a collection of educational resources from ChildX. On the left, there are several worksheets with titles like 'Att berätta och få stöd', 'Påståenden - sant eller falskt', and 'Förstå berättelserna från filmen'. In the center, a video player shows a man in a grey sweater addressing a group of diverse children. To the right, a large poster reads 'JAG SER OCH VÅGAR FRÅGA' in bold red letters. Below the poster, there is a smaller graphic with the text 'VÅGA FRÅGA' and 'CHILD X'. At the bottom right, logos for CHILD X, Högskolan i Gäddede, and Allmänna Arvsfonden are present.

I **läroplanernas inledande kapitel** om skolans värdegrund och uppdrag finns beskrivet, under rubriken “God miljö för utveckling och lärande”, att:

- "Eleverna ska få kännedom om hur de kan få hjälp om de upplever otrygghet i eller utanför skolan" (Lgr22 1, Lgra22 1)

Materialet fokuserar på att öka elevernas kännedom om när, hur och var de kan söka stöd och hjälp i otrygga situationer i eller utanför skolan.

I **läroplanernas andra kapitel** om skolans övergripande mål och riktlinjer finns flera skrivelser som i hög grad är aktuella kopplade till arbetet med materialet. I inledningen kring “normer och värden” står att:

- “Skolan ska aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta

vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling i olika sammanhang.” (Lgr22 2.1, Lgra22 2.1)

Materialet bygger på samhällets gemensamma värderingar om allas lika värde och rätt till skydd. Det syftar till att förklara, ifrågasätta och motverka normaliseringen av sexuellt utnyttjande mot ersättning. Genom att synliggöra utsattheten som våld ger materialet en tydlig utgångspunkt för samtal och förändring.

I avsnittet för “normer och värden” står att skolans mål för varje elev är att dessa:

- “kan göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter,
 - respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet,
 - tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa andra människor,
 - kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen” (Lgr22 2.1, Lgra22 2.1)

Filmen som ingår i materialet innehåller delar med ungas berättelser om utsatthet och ger eleverna en konkret ingång till att förstå sexuellt utnyttjande mot ersättning.

En av övningarna tydliggör de berättelser som lyfts i filmen. Övningen hjälper elever att identifiera riskfaktorer, förstå mekanismerna bakom utsatthet och diskutera hur unga kan få hjälp och stöd.

Genom att arbeta med elevmaterialet får elever reflektera över rätten till kroppslig integritet och vikten av samtycke. Genom diskussionerna om samtycke får eleverna möjlighet att reflektera över gränser och respekt.

En av övningarna uppmuntrar elever att identifiera stödresurser om de själva skulle vara i behov av det och även reflektera över hur de kan hjälpa en vän i en utsatt situation.

I avsnittet för “normer och värden” står också att alla som arbetar i skolan ska:

- “i arbetet med normer och värden uppmärksamma både möjligheter och risker som en ökande digitalisering medför.” (Lgr22 2.1, Lgra22 2.1)

Filmen och de tillhörande övningarna hjälper elever att förstå hur digitala plattformar kan innebära risker, inklusive sexuellt utnyttjande mot ersättning.

I läroplanernas andra kapitel, i avsnittet “kunskaper” står också att skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola:

- “har fått kunskaper om samhällets lagar och normer, mänskliga rättigheter och demokratiska värderingar i skolan och i samhället,
- har fått kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck” (Lgr22 2.2, Lgra22 2.2)

Genom att arbeta med materialet får eleverna en förståelse för hur samhällets lagar och normer syftar till att skydda individens rättigheter och integritet. Övningarna kopplar lagstiftning till verkliga situationer och hjälper elever att reflektera över hur lagar om sexuellt utnyttjande mot ersättning, grooming och samtycke påverkar dem och deras omgivning.

Materialet ger eleverna möjlighet att utforska och diskutera frågor kring sexualitet, samtycke och relationer på ett tryggt och informerat sätt. Genom reflektionsövningar och samtal får de verktyg att förstå sina egna och andras gränser, samt vikten av respekt och frivillighet i alla relationer.

I läroplanernas andra kapitel, sjätte avsnittet “skolan och omvärlden” står att alla som arbetar i skolan ska:

- “verka för att utveckla kontakter med kultur- och arbetsliv, föreningsliv samt andra verksamheter utanför skolan som kan berika den som en lärande miljö” (Lgr22 2.6, Lgra22 2.6)

Genom att arbeta med materialet får skolan möjlighet att samarbeta med en extern stiftelse som har expertis inom barns rättigheter och ungas utsatthet. Detta samarbete berikar skolans lärandemiljö genom att tillföra nya perspektiv, aktuell kunskap och praktiska verktyg som stärker elevernas förståelse för komplexa samhällsfrågor.

Materialet bidrar till att skolan kan utveckla sina kontakter med det omgivande samhället genom att integrera kunskap och metoder från en aktör utanför skolan. Genom att använda material från en extern organisation får eleverna en bredare inblick i hur olika samhällsaktörer arbetar för att stötta och stärka ungas rättigheter, vilket stärker skolans roll som en plats för både lärande och trygghet.

I läroplanernas andra kapitel, åttonde avsnittet “rektorns ansvar” står att rektorn har ansvar för att:

- “kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen”
- “personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen” (Lgr22 2.8, Lgra22 2.8)

Genom att använda materialet får skolan ett konkret verktyg för att behandla frågor kopplade till sexuellt utnyttjande mot ersättning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Materialet innehåller filmer, övningar och diskussionsfrågor som möjliggör samtal och reflektioner kring ungas utsatthet, gränser och rätten till stöd. Det kan fungera som en del av en bredare undervisning inom området, där fler perspektiv och teman behöver inkluderas för att täcka hela kunskapsområdet.

Materialet kan även användas som en del av skolans kompetensutveckling för personalen. Genom att ta del av innehållet får skolpersonal fördjupad kunskap om sexuellt utnyttjande mot ersättning och hur de kan bemöta och stödja elever i dessa frågor. Det skapar också möjligheter för personalen att dela erfarenheter och lärdomar med varandra, vilket bidrar till en gemensam kunskapsutveckling och en starkare skolmiljö.

Kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer är en central del av skolans värdegrund och undervisning, då det omfattar aspekter som identitet, hälsa, normer, jämställdhet och relationer. Genom att belysa samtyckets betydelse i alla relationer syftar undervisningen till att stärka elevernas förståelse för sina egna och andras rättigheter, utveckla deras kritiska förhållningssätt och ge dem förutsättningar att fatta informerade och självständiga val. Den ska även bidra till att synliggöra maktstrukturer kopplade till kön samt förebygga hedersrelaterat våld och förtryck.

Materialet från ChildX stödjer dessa mål genom att erbjuda en konkret och reflekterande ingång till frågor om sexuellt utnyttjande mot ersättning. Genom filmen och de tillhörande övningarna får eleverna möjlighet att analysera hur normer, makt och samtycke samverkar i relationer och hur utsatthet kan uppstå. Materialet bidrar också till att synliggöra hur lagstiftningen kring sexuella övergrepp och rättigheter är relevant i deras egen vardag. Dessutom skapas en förståelse för hur digitala miljöer påverkar relationer och vilka risker som finns, exempelvis kopplade till grooming och exploatering.

Genom att tydligt koppla materialet till kursplanerna i olika ämnen kan skolan säkerställa att frågor om sexualitet, samtycke och relationer integreras i undervisningen på ett ämnesövergripande och målinriktat sätt.

I den följande översikten presenteras konkreta exempel på hur materialet kan användas enligt kursplan i olika ämnen enligt Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr22), årskurs 7-9.

5.1 Bild

I kursplanen står att undervisningen i bild ska:

”ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om hur bilder skapas och kan tolkas.”

Genom att analysera bilder och symboler som används i dialogstödet får eleverna träna på att tolka visuella uttryck kopplade till mänskliga rättigheter och barns utsatthet. Detta stärker deras kritiska bildanalysförmåga.

5.2 Engelska

I kursplanen står att undervisningen i engelska ska:

”ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om engelska språket och förmåga att använda språket i olika sammanhang.”

Genom att arbeta med engelska begrepp kopplade till makt, samtycke och utsatthet får eleverna träna på att diskutera viktiga samhällsfrågor på ett annat språk. Genom översättning och diskussion av centrala begrepp från materialet stärks deras språkliga precision samtidigt som de utvecklar sin förståelse för hur språk och kultur påverkar samtal om svåra ämnen.

5.3 Hem- och konsumentkunskap

I kursplanen står att undervisningen i hem- och konsumentkunskap ska:

”ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om konsumtion och ekonomiska villkor i vardagen.”

Genom att diskutera begreppet "ersättning" i samband med utnyttjande får eleverna en förståelse för hur ekonomiska faktorer kan påverka ungas livsvillkor. Materialet kan användas för att belysa hur ekonomiska faktorer kan påverka ungas val och livssituation, samt öka förståelsen för ekonomisk sårbarhet.

5.4 Idrott och hälsa

I kursplanen står att undervisningen i idrott och hälsa ska:

”ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om hur man kan främja sin hälsa.”

Genom att arbeta med materialet får eleverna reflektera över psykisk hälsa och välmående i relation till utsatthet och stödinsatser. Diskussioner om vikten av att våga be om hjälp och söka stöd stärker elevernas förståelse för hur de kan ta hand om sin egen och andras hälsa.

5.5 Matematik

I kursplanen står att undervisningen i matematik ska:

”ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om hur matematik kan användas för att beskriva och analysera verkligheten.”

Genom att undersöka statistik och siffror kring barns utsatthet, exempelvis genom att analysera rapporter och undersökningar om sexuellt utnyttjande mot ersättning, kan eleverna koppla matematik till verkliga samhällsfrågor.

5.8 Musik

I kursplanen står att undervisningen i musik ska:

”ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om musik som uttrycksform och kommunikationsmedel.”

Genom att arbeta med musikens roll i samhället kan eleverna reflektera över hur låttexter och musikvideor skildrar makt, relationer och identitet. Genom att analysera budskap i musik får eleverna verktyg att förstå hur normer och värderingar kan förmedlas genom kultur, och hur detta påverkar ungas syn på sig själva och sin omvärld.

5.9 Biologi

I kursplanen står att undervisningen i biologi ska:

”ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om hur kroppen fungerar och hur den påverkas av livsstil och miljö.”

Genom att arbeta med materialet kan eleverna diskutera hur stress, trauma och psykisk ohälsa påverkar kroppen. Detta ger en biologisk förståelse för reaktioner som freeze-respons och hur hjärnan reagerar på svåra upplevelser.

5.10 Fysik

I kursplanen står att undervisningen i fysik ska:

”ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om fysikaliska samband i naturen och samhället.”

Genom att arbeta med frågor om säkerhet och risker i vardagen, såsom digital övervakning och spårningsteknik, kan eleverna reflektera över hur tekniska innovationer påverkar skydd och sårbarhet i samhället. Diskussioner om fysikens roll i digital kommunikation kan kopplas till teman som integritet och utsatthet online.

5.11 Kemi

I kursplanen står att undervisningen i kemi ska:

”ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om kemiska processer i naturen och samhället.”

Genom att diskutera hur kemiska ämnen kan påverka människors hälsa och välbefinnande, exempelvis kopplat till droger och bedövningsmedel i utnyttjandesituationer, kan eleverna få en djupare förståelse för kemins samhällsrelevans. Materialet kan användas för att belysa hur kemisk påverkan kan spela en roll i sårbara situationer.

5.12 Geografi

I kursplanen står att undervisningen i geografi ska:

”ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om miljö- och utvecklingsfrågor kopplade till klimatförändringar, människans tillgång till och användning av naturresurser, samt befolkningsfrågor och levnadsförhållanden i olika delar av världen.”

Genom att arbeta med materialet kan eleverna diskutera globala och lokala skillnader i ungas utsatthet, tillgång till stödinsatser och rättigheter. Detta fördjupar elevernas förståelse för geografiska och sociala mönster och hur olika levnadsvillkor påverkas av samhällsstrukturer och miljöfaktorer.

5.13 Historia

I kursplanen står att undervisningen i historia ska:

”ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om historiska skeenden och hur dessa påverkar dagens samhälle.”

Genom att diskutera historiska förändringar i synen på barns rättigheter och lagstiftning om sexuellt utnyttjande får eleverna en förståelse för hur samhället utvecklats över tid.

5.14 Religionskunskap

I kursplanen står att undervisningen i religionskunskap ska:

"ge eleverna verktyg för att kunna analysera och ta ställning i etiska och moraliska frågor. På så sätt ska undervisningen bidra till elevernas möjligheter att utveckla en personlig livshållning och beredskap att handla ansvarsfullt i förhållande till sig själva och sin omgivning."

Genom att arbeta med materialet kan eleverna reflektera över etiska dilemman och moraliska frågor kopplade till ungas utsatthet, rättigheter och möjligheter att få stöd. Diskussioner kring normer, värderingar och livsåskådningar kan hjälpa eleverna att förstå hur olika perspektiv påverkar individens upplevelser och samhällets syn på utsatta grupper.

5.15 Samhällskunskap

I kursplanen står att undervisningen i samhällskunskap ska:

"syfta till att eleverna utvecklar förtroendet med demokrati och mänskliga rättigheter. Den ska bidra till att eleverna tillägnar sig kunskaper om värden och principer som utmärker ett demokratiskt samhälle samt om demokratiska processer och arbetssätt. På så sätt ska undervisningen ge eleverna förståelse för vad det innebär att vara en aktiv och ansvarstagande medborgare."

Materialet kan användas för att hjälpa elever att förstå hur lagstiftning, socialtjänsten och rättssystemet skyddar barn samt hur maktstrukturer och normer påverkar ungas möjligheter att göra egna val, särskilt i sårbara situationer där ersättning kopplas till sexuella relationer.

5.16 Samiska

I kursplanen står att undervisningen i samiska ska:

"ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper i och om det samiska språket samt om samisk kultur och historia."

Genom att arbeta med begrepp kopplade till makt, rättigheter och utsatthet på samiska kan eleverna reflektera över språkets betydelse för identitet och tillgång till information. Diskussioner om hur minoritetsspråk påverkar möjligheten att tala om svåra ämnen kan kopplas till frågor om trygghet, tillit och stöd för utsatta barn och unga.

5.17 Slöjd

I kursplanen står att undervisningen i slöjd ska:

”ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om hur design och val av material påverkar människa och miljö.”

Materialet kan användas för att diskutera hur reklam och konsumtion påverkar ungas val och självbild, särskilt i samband med normalisering av sexuella relationer kopplade till ersättning.

5.18 Svenska

I kursplanen står att undervisningen i svenska ska:

"syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om svenska språket. Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt tal- och skriftspråk så att de får tilltro till sin språkförmåga och kan uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften. Därigenom ska eleverna ges möjlighet att utveckla språket för att tänka, kommunicera och lära."

Eleverna kan använda materialet för att analysera språk och retorik i texter om barns rättigheter, samt öva på att formulera argument och resonemang i diskussioner och skrivuppgifter.

5.19 Svenska som andraspråk

I kursplanen står att undervisningen i svenska som andraspråk ska:

”ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om hur språk och kultur påverkar individers identitet och liv.”

Genom att arbeta med materialet får eleverna reflektera över hur olika kulturella och språkliga bakgrunder påverkar ungas möjlighet att söka hjälp och få stöd, vilket stärker deras interkulturella förståelse.

5.20 Teckenspråk för hörande

I kursplanen står att undervisningen i teckenspråk för hörande ska:

"syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i svenskt teckenspråk och kunskaper om de sammanhang där teckenspråk används. Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla sin flerspråkighet samt tilltro till sin förmåga att använda svenskt teckenspråk i olika situationer och för skilda syften."

Eleverna kan använda materialet för att diskutera hur olika grupper har olika förutsättningar att kommunicera och få stöd i utsatta situationer, exempelvis personer med hörselnedsättning.

5.21 Teknik

I kursplanen står att undervisningen i teknik ska:

"ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om hur teknik påverkar människors livsvillkor."

Materialet kan kopplas till hur digitala plattformar används för att söka stöd, men också hur internet kan medföra risker som grooming och exploatering, vilket ger eleverna en teknisk och samhällslig förståelse.

I den följande översikten presenteras konkreta exempel på hur materialet kan användas enligt kursplan i olika ämnen enligt Läroplanen för anpassade grundskolan (Lgra22), årskurs 7-9.

3.1 Bild

I kursplanen står att undervisningen i bild ska:

"ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om hur bilder skapas och kan tolkas."

Genom att analysera bilder och symboler som används i dialogstödet får eleverna träna på att tolka visuella uttryck kopplade till mänskliga rättigheter och barns utsatthet. Detta stärker deras kritiska bildanalysförmåga.

3.2 Engelska

I kursplanen står att undervisningen i engelska ska:

"ge eleverna förutsättningar att utveckla sin förmåga att använda engelska för att kommunicera i olika sammanhang."

Materialet kan användas för att analysera och tolka engelskspråkiga resurser och terminologi kopplat till mänskliga rättigheter och barns utsatthet. Eleverna kan öva på att formulera egna tankar och reflektioner på engelska.

3.3 Hem- och konsumentkunskap

I kursplanen står att undervisningen i hem- och konsumentkunskap ska:

"ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om konsumtion och ekonomiska villkor i vardagen."

- ☑ Genom att diskutera begreppet "ersättning" i samband med utnyttjande får eleverna en förståelse för hur ekonomiska faktorer kan påverka ungas livsvillkor och val.

3.4 Idrott och hälsa

I kursplanen står att undervisningen i idrott och hälsa ska:

"ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om hur man kan främja sin hälsa."

- ☑ Genom att arbeta med materialet får eleverna reflektera över psykisk hälsa och välmående i relation till utsatthet och stödinsatser. Diskussioner om vikten av att våga be om hjälp och söka stöd stärker elevernas förståelse för hur de kan ta hand om sin egen och andras hälsa.

3.5 Matematik

I kursplanen står att undervisningen i matematik ska:

"ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om hur matematik kan användas för att beskriva och analysera verkligheten."

- ☑ Genom att undersöka statistik och siffror kring barns utsatthet, exempelvis genom att analysera rapporter och undersökningar om sexuellt utnyttjande mot ersättning, kan eleverna koppla matematik till verkliga samhällsfrågor.

3.7 Musik

I kursplanen står att undervisningen i musik ska:

"ge eleverna förutsättningar att utveckla förmågan att sjunga och spela i olika musikaliska former och genrer, skapa musik samt uttrycka och kommunicera tankar och idéer i musikalisk form, samt att uppleva och reflektera över musikens innehåll, funktion och betydelse i olika sammanhang."

- ☑ Genom att använda musik som uttrycksform i diskussioner om mänskliga rättigheter och barns utsatthet kan eleverna skapa egna låtar, rytmer eller ljudillustrationer som speglar olika känslor och erfarenheter. Detta stärker deras förmåga att kommunicera idéer genom musik.

3.8 Naturorienterande ämnen

I kursplanen står att undervisningen i naturorienterande ämnen ska:

"ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om hur kroppen fungerar och hur den påverkas av livsstil och miljö."

Genom att arbeta med materialet kan eleverna diskutera hur stress, trauma och psykisk ohälsa påverkar kroppen. Detta ger en biologisk förståelse för reaktioner som freeze-respons och hur hjärnan reagerar på svåra upplevelser.

3.9 Samhällsorienterande ämnen

I kursplanen står att undervisningen i samhällsorienterande ämnen ska:

"ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om mänskliga rättigheter och samhällets strukturer."

Materialet hjälper eleverna att förstå lagar och normer som skyddar barn mot sexuellt utnyttjande och exploatering. Eleverna kan reflektera över maktstrukturer och rättssystemets roll i att förebygga och hantera dessa frågor.

3.10 Samiska

I kursplanen står att undervisningen i samiska ska:

"ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper i och om samiska samt kunskaper om den samiska kulturen. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sitt tal- och skriftspråk, sin flerspråkighet, sin förståelse av omvärlden och sin identitet."

Genom att diskutera hur samiska ungdomar påverkas av frågor som rör sexuellt utnyttjande och maktstrukturer kan eleverna reflektera över hur minoritetsgrupper kan vara särskilt sårbara. Detta stärker deras förståelse för vikten av kulturell och språklig kontext i arbetet mot sexuellt utnyttjande.

3.11 Slöjd

I kursplanen står att undervisningen i slöjd ska:

"ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om hur design och val av material påverkar människa och miljö."

Materialet kan användas för att diskutera hur reklam och konsumtion påverkar ungas val och självbild, särskilt i samband med normalisering av sexuella relationer kopplade till ersättning.

3.12 Svenska

I kursplanen står att undervisningen i svenska ska:

"ge eleverna förutsättningar att utveckla sin förmåga att uttrycka sig i tal och skrift."

Eleverna kan använda materialet för att analysera språk i texter om barns rättigheter, samt öva på att formulera meningar i diskussioner och skrivuppgifter.

3.14 Teknik

I kursplanen står att undervisningen i teknik ska:

"ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om hur teknik påverkar människors livsvillkor."

Materialet kan kopplas till hur digitala plattformar används för att söka stöd, men också hur internet kan medföra risker som grooming och exploatering, vilket ger eleverna en teknisk och samhällslig förståelse.